

což je možná dáno nízkým zastoupením lidí jiné než bílé barvy pleti v hodnoticích panelech.

Michèle Lamont je součástí, velice úspěšnou součástí systému, který studuje. Těžko předpokládat, že by výsledkem její práce bylo, že by systém recenzního řízení měl být zrušen. Sama říká, že osoby, které v systému neuspějí, mohou mít na recenzní řízení názor jiný. Je tedy recenzní řízení víc než sebenaplňujícím se proroctvím, kde osoby, které systémem prošly a uspěly v něm, tento systém pomáhají udržovat, a přesto že jsou si vědomy nedostatků svých i ostatních hodnotitelů, jsou schopny si udržovat představu o elementární spravedlnosti recenzního řízení? Lamont to ve své knize tvrdí, bohužel její psaní neukazuje, jak se to děje nebo jak hodnotitelé takovou spravedlnost systému spoluvytvářejí.

A ještě poznámka na závěr: přesto, že v kapitole šesté je minimum dat, která by se týkala toho, jak se uvažování o di-

verzitě projevuje v samotném recenzním řízení, Lamont kapitolu uzavírá větou: „Jako excelence se diverzita, zdá se, stala morálním imperativem systému – dalším projevem toho, co je v americkém akademickém prostředí svatého.“ (s. 238) Celkově je tak velice obtížné se ubránit dojmu, že spíše než analýzu toho, jak fungují multidisciplinární hodnoticí panely v USA, jde Lamont o obhajobu americké akademie a ustavení její nadřazenosti nad evropskou. Potom by také již nepůsobila tak zvláště kapitola sedmá s podkapitolou „Export evaluačního modelu USA do zahraničí“ (s. 243–248).

Poznámky

1 Rozhovor Michèle Lamont s National Science Foundation je dostupný na: <http://www.nsf.gov/news/news_videos.jsp?cntn_id=114497&media_id=64862&org=OLPA>.

ZA PLNOHODNOTNÉ OBČANSTVÍ ŽEN / EMA HŘEŠANOVÁ

HAŠKOVÁ, H., UHDE, Z. (EDS.). 2009. *WOMEN AND SOCIAL CITIZENSHIP*

IN CZECH SOCIETY: CONTINUITY AND CHANGE. PRAHA: SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV.

Konečně. Chce se mi konstatovat hned úvodem. Konečně je zde souhrnná studie, která analyzuje současný institucionální rámec obklopující oblast péče o děti v historickém rámci. Konečně je zde kniha, která umožňuje hlubší teoretické i praktické rozpracování genderové rovnosti v termínech občanských práv a zároveň bere v potaz specifika post-socialistické středoevropské země, jakou Česká republika je.

Předkládaná kniha spadá především do oblasti genderových studií, konkrétně do studia genderových vztahů na trhu práce, výzkumu genderové rovnosti a péče apod. Stejně tak ale obohacuje i sociologii rodiny a intimity. Svým zaměřením však osloví i politology a další sociální vědce věnující se oblasti studií občanství (*citizenship studies*). Právě

výzkum nových forem občanství, související s radikální proměnou vztahu mezi soukromou a veřejnou sférou v soudobých společnostech, patří k atraktivním tématům, jimž se dnes sociální vědci s gustem věnují stále více. Kniha tak reflektuje současné mezinárodní výzkumné trendy.

Na různé dimenze občanství se soustředí i výzkumný projekt „FEMCIT: Gendered citizenship on multicultural Europe: The Impact of the contemporary women's movement“, v jehož rámci tato kniha vznikla. Kniha je výsledkem první části projektu, jež tematizuje oblast institucionální. Sjednocujícím konceptem je zde *sociální občanství*, jímž autorky odkazují na oblast péče a participaci v ní. Proměnu této dimenze a související témata autorky studují v historic-

Velkou pozornost vyvolala přednáška Sary Ahmed, která ve svém příspěvku *The good citizen* rozkryla nejrůznější diskursivní praktiky ovlivňování vůle ve vztahu k takzvané poslušnosti či naopak svéhlavosti (*willfulness*). Analýzou jazykových spojení slova „vůle“ (*will*) ukazovala, jak vůle našich bližních, vůle společnosti, norem, sousedů atd. determinuje naši vlastní vůli. Prostřednictvím studia narativních příběhů o vůli a o získávání toho, co chci, proti vůlím, které nás obklopují, ukazuje konstrukci štěstí na základě tzv. podmíněné vůle (*conditional will*). Podle Ahmed nelze dosáhnout osobního štěstí, pokud jsem v konfliktu s touto podmíněnou vůlí v mém okolí. Zároveň ale ze stejného důvodu nelze ignorovat vůli svého vlastního těla, což je vlastně příčinou toho, proč se GLBT lidé (*queers*) cítí být v permanentním konfliktu. Ahmed zavádí termín svéhlavosti jako vyjádření určitého postavení se vůlím nejen v rovině osobní nebo vzhledem k vůli nejbližšího okolí, ale i v rovině politického stylu. Zde si klade otázku: Kdo všechno vlastně stojí ZA naší vůlí a jejím utvářením a jaké jsou možnosti pro změnu? Tím v závěru svého strhujícího příspěvku naznačila cestu k tomu, co nazývá šťastnou rozmanitostí (*happy diversity*) ve společnosti.

Další den na konferenci vystoupila Rebecca Gomperts, která se ve svém příspěvku *Women can do it themselves* věnovala možnostem ženského aktivismu v oblasti medicíny, zejména ve vztahu k potratu. Ona sama je aktivní ve skupině *Women in Waves*, která provozuje mobilní potratovou kliniku na lodi. Poslední plenární přednáška patřila Krassimiře Daskalove, která se věnovala východoevropskému kontextu. Svoji přednášku nazvala *Contradictio in termini? Some reflections on Eastern European feminism(s)*, věnovala se v ní popisu historického vývoje feminismu v období socialismu a charakteru vztahu žen k reálně socialistickému státu. Poslední den konference jsme měli možnost vyslechnout příspěvky Glorii Wekker *Interrogating sexual citizenship* a Margrit Shildrick *Sexual citizenship, governance and disability*. Závěrečné diskuse u kulatého stolu se zúčastnily Antke Engel, Gail Lewis, Lynne Segal a Birte Siim.

ké perspektivě. Zaměřují se na období od konce druhé světové války do současnosti. Konkrétně se věnují oblasti péče o děti, která zaujímá privilegovanou pozici ve feministických debatách, v agendě ženských hnutí i u obyčejných žen.

Autorky se spolu se svými zahraničními spolupracovníci otevřeně hlásí k emancipačnímu projektu, jehož cílem je nastolit genderovou rovnost v oblasti občanských práv napříč Evropou a jejími různými etniky. V úsilí autorek lze spatřovat i snahu o vyvrácení některých – nejen ve vědě – obvyklých stereotypů, skrze které se na komunistické období v československé historii nahlíží monoliticky, bez dostatečné reflexe sociálních změn, k nimž nejen v oblasti péče o děti došlo. Ostatně předkládaná detailní analýza, založená na studiu nejrozličnějších historických dokumentů a materiálů i jisté formě „metaanalýzy“ komunistických sociálněvědních studií, vyvrací mylné vnímání současného a minulého politického režimu jako protikladných a jednotných entit.

Knihu tvoří šest různých kapitol. Ty se věnují oblastem, jež jsou důležité z hlediska sociálního občanství a jeho plného naplnění v České republice. První tři kapitoly jsou spolu úzce tematicky provázány a nějakým způsobem se vždy dotýkají péče o děti. Zbývající tři kapitoly se již věnují specifickým oblastem, které z hlediska sociálního občanství konstituují v českém kontextu potenciálně problematické dimenze.

První kapitola vlastně vymezuje teoretický i tematický rámec celé knihy. Nabízí kritickou analýzu konceptu občanství a jeho revizi ve vztahu k oblasti péče o děti. Především však upozorňuje na existující překážky, které lidem v České republice brání dosahovat plného sociálního občanství, zejména jde-li o poskytování péče o děti. Autorky ukazují, jak přes proklamovanou „rovnost pohlaví“ byla péče za komunistického režimu považována za ryze ženskou záležitost. A co teprve po něm, kdy došlo k oprášení tradičních genderových vztahů a konzervativních přístupů k rodině!

Je zřejmé, že nedostatky stávajícího systému v oblasti péče o děti dopadají především na ženy. Jak autorky Uehde a Hašková upozorňují, současný systém rodičovských příspěvků a jejich výše dále přispívá k reprodukci péče o děti jako ženské záležitosti. Muže k větší účasti na výchově a péči o své potomky rozhodně nijak nemotivuje. Jak autorky dále konstatují, dominantní strategie státu v oblasti sociální rodinné politiky představovaly po roce 1989 především privatizace péče a individualizace zodpovědnosti za péči o děti. Rodiny si v péči o své děti měly zkrátka pomoci samy. S náhradou za státní zařízení pro děti má přijít trh, říkali zastánci neoliberálních přístupů ve vládní politice.

Druhá kapitola se zaměřuje na dvě hlavní témata související s trhem práce. Nejprve se autorky Křížková a Vohlídalová věnují pozici žen na trhu práce a dále kombinaci pracovního a rodinného života. Jak je dobře známo, vysoká participace žen na trhu práce byla prosazována seshora ideologicky jako známka větší „emancipace“ žen ve srovnání se Západem. Vysoká účast žen na trhu práce byla ale zapotřebí nejen kvůli ekonomickému přežití jednotlivých rodin vzhledem k tehdejší nízkým mzdám, ale i na úrovni národní, jak autorky poznamenávají. Avšak vnímání práce u žen samotných se během čtyřiceti let komunistické nadvlády významně proměnilo. Zatímco v 50. i 60. letech bylo zaměstnání pro mnoho žen spíše pouhou povinností, jež měla ve srovnání s protežovaným těžkým průmyslem podřadný status, v 70. a 80. letech se práce stala sférou, v níž ženy začaly spatřovat i zdroj možné seberealizace. Podle autorek hrálo v tomto klíčovém zlomu roli vzdělání žen, jež se oproti poválečnému období v této době zvyšovalo. Nicméně ani to nepřispělo k podstatnějšímu snížení rozdílu v platách mužů a žen, jenž během celého období komunistické vlády existoval.

Byl to právě značný ideologický tlak komunistického režimu na vysokou zaměstnanost žen, který však po sametové revoluci vyvolával opačné tendence. Devadesátá léta se nes-

Plenární přednášky střídalo odpoledne devět paralelních sekcí, což bylo možná až příliš vzhledem k počtu účastníků/nic konference. Tematické zaměření sekcí bylo velmi široké a pohybovalo se od konceptualizace identity a subjektivity a práva sexuálních a kulturních menšin, reprodukční práva, přes rozbor vztahů spolupatříčnosti (belonging) a odlišnosti, vztahu nacionalismu a náboženství, po politickou participaci, vzdělání a praxi rodičovství. Diskuse během doprovodného programu a přestávek však vynahradily někdy velmi malý počet posluchačů na jednotlivých sekcích. Velký dík patří organizátorkám konference za příjemné prostředí, dobré zázemí a po všech stránkách kvalitní průběh konference.

KONFERENCE BEYOND THE LEAKY PIPELINE: FUTURE CHALLENGES FOR RESEARCH ON GENDER AND SCIENCE / Marcela Linková, Hana Tenglerová

Ve dnech 19. a 20. října 2010 se v Bruselu konala konference Beyond the Leaky Pipeline: Challenges for Research on Gender and Science, která byla uspořádána v souvislosti s ukončením projektu „Meta-analysis of gender and science research“ financovaného 7. rámcovým programem. Cílem projektu bylo shromáždit a analyzovat výzkumy, které se zabývaly genderovou rovností ve vědě v EU a přidružených zemích mezi roky 1980 a 2008.

Konferenci zahájil ředitel Institutu pro rovnost žen a mužů Michel Pasteel a zástupkyně Evropské komise Carmen Mena, která informovala auditorium o tom, že výsledky projektu Meta-analysis budou využity při tvorbě budoucích výzev 7. a 8. rámcového programu. Uvedla, že se v současné době otevřel prostor pro řešení tématu genderové rovnosti v rámci Rady konkurenc-

la ve znamení návratu k tradičním genderovým rolím a „diskreditace idey ženské emancipace“ v tomto ohledu sehrála významnou roli, tvrdí autorky (s. 50). Ovšem předkládaná analýza naznačuje, že k takové diskreditaci došlo především kvůli rétorickému zneužití této idey (snad se dokonce hodí říci „znásilnění“), neboť k její praktické realizaci nikdy nedošlo. Stát sice proklamoval ideu ženské rovnosti, nicméně dál razil politiku, která nevybočovala ze zajetých genderových kolejí. Slibované veřejné služby, jež měly emancipovat domácnost a osvobodit ženy od dvojího břemene zaměstnání a péče o děti, nikdy nebyly zcela zpřístupněny. Místo větší podpory mužů na výchově dětí i provozu domácnosti stát přikročil k prodloužení mateřské dovolené.

Stejně pokrytecký je však i současný stát se svou vládní politikou, která se sice hlásí k prosazování genderové rovnosti, avšak ve skutečnosti dělá pro její praktické prosazení ještě méně než režim komunistický. To autorky dobře ukazují především v poslední sekci kapitoly, v níž upozorňují například na to, že v ČR dnes v podstatě neexistují žádná státem podporovaná zařízení pro děti do tří let, která by ženám umožnila skloubit práci s péčí o děti a uspokojit tak jejich ekonomické i sociální potřeby. Přestože dominantní diskurs vytváří dojem, že tu jde především o ženy, které si musí vybrat rodinu, anebo práci, autorky argumentují, že ženy v zásadě takové volby nemají. Výsledkem je, že Česká republika je zemí s nejvyšším negativním dopadem mateřství na zaměstnanost žen mezi všemi 27 zeměmi Evropské unie.

Navazující třetí kapitola představuje hlubší analýzu tří hlavních dimenzí péče o děti: 1. mateřské, respektive rodičovské dovolené, 2. sociálních dávek a přídatků a 3. zařízení pro děti. To jsou i klíčová témata politiky Evropské komise v oblasti dosahování genderové rovnosti. Autorky Hašková, Maříková a Uhde v této kapitole představují, jak se dominantní diskurs obklopující péčí o děti, zejména zařízení péče, v průběhu komunistického období proměnil. V 50. letech byl význam jeslí a mateřských školek vyzdvihován pře-

devším kvůli „emancipaci žen“ prostřednictvím zaměstnání. Aby ženy mohly pracovat, musí být jejich děti zdravé. Autorky ukazují, jak takové uvažování v podstatě špelo k medikalizaci péče o děti, jež se stalo doménou dětských sester a pediatrií, zejména u těch nejmladších dětí. Postupně však došlo k přesunu důrazu. Adekvátní pozice žen byla redefinována a navracena do sféry rodiny. Co je zajímavé, k definitivnímu obratu od „žen“ směrem k „dětem“ došlo v 70. letech, kdy střední školy začínalo poprvé opouštět více žen než mužů (s. 100).

Autorky zároveň ukazují, jak byla situace v 90. letech pevně zakořeněna v komunistické minulosti. K institucionalizaci a legitimizaci mateřské dovolené v délce tří let, k níž došlo již v 80. letech, se přidávala další opatření sociální a rodinné politiky. Ta obecně sledovala tradiční genderové vztahy a konzervativní rodinné hodnoty. Zároveň výrazně klesal počet mateřských školek a hlavně jeslí, což dále posilovalo feminizaci péče o děti. Autorky v tomto ohledu konstatují, že Česká republika pravděpodobně nesplní barcelonská kritéria, podle nichž by alespoň pro 33 % dětí mladších tří let a pro 90 % ve věku tří až šesti let měla existovat vhodná zařízení (s. 110). Místo snahy splnit sliby, které se česká vláda zavázala plnit, však v praxi dále posiluje feminizaci péče. A nový systém rodičovských přídatků, jehož kritiku autorky v textu nabízejí, tuto tendenci posiluje ještě dále.

Škrty státních výdajů na sociální stát nejvíce dopadají na rodiny s malými příjmy a zejména na rodiny vedené pouze jedním rodičem, které patří mezi skupiny nejvíce ohrožené chudobou (s. 105). Tématu rodin osamělých rodičů se věnuje kapitola čtvrtá Radky Dudové. Ta vyzdvihuje několik zásadních a zajímavých skutečností. Především autorka kapitoly Dudová zdůrazňuje, že rodiny vedené osamělým rodičem zde existovaly vždycky, avšak až přibližně od poloviny 80. let nevznikaly převážně kvůli úmrtí jednoho z nich. Jedním způsobem vzniku takové rodiny byl porod u ženy,

eschopnosti. Marina Caprile, koordinátorka projektu *Meta-analysis of gender and science research*, představila projekt a jeho zaměření.

Henry Etzkowitz ve své přednášce „*Gender Dynamics in Science and Technology: the ‘Vanish Box’ Phenomenon*“ hovořil o nutnosti posunu od metafory „děravého potrubí“ k metafoře „kouzelné skříně“ (*magic box*). Zatímco metafora děravého potrubí poukazuje na mizení žen v rámci akademické dráhy, kde nachází uplatnění jen malé procento držitelek doktorátu, umožňuje koncept kouzelné skříně podle jeho názoru analyzovat to, kam ženy vlastně mizí. Tento posun je však poměrně problematický, neboť vytváří zdání, že neprostupnost akademické dráhy a nízké zastoupení žen např. mezi profesory není problém: ženy se prostě objeví v jiných než výzkumných profesích. Přestože takové profesní uplatnění může být vhodnou alternativou pro určitý počet výzkumníků a výzkumníků, je stále důležité trvat na dodržování rovnosti v kariérním postupu v rámci akademické dráhy a upozorňovat na to, že v praxi k tomu nedochází.

Poslední plenární řečnicí byla Kimberley Shauman z University of California, Davis, která hovořila o budoucích výzvách pro výzkum v oblasti genderu a vědy. V rámci plenární sekce nebyly vůbec probírány otázky lokace a moci z hlediska nadřazenosti západních vědeckých institucí z hlediska produkce znalosti. Na konferenci byla jedna ze sekcí dedikovaná ženám z neevropských zemí! Tyto příspěvky přitom mohly být stejně dobře integrovány do jiných sekcí, které byly zaměřeny tematicky.

Po plenární sekci následovaly paralelní sekce. V sekci 2 – Platy a financování – vystoupila Sile Dorchai, která prezentovala nejprve výsledky analýzy platů na základě *European Structure of Earnings* z roku 2006. Christine Doucet analyzovala genderovou platovou mezeru (gender pay gap) na jedné kanadské univerzitě v důsledku tržních příplatků nebo příplatků za vedení (market nebo chair suple-

jež nebyla prováděna. V tomto ohledu je zajímavý i postřeh autorky (s. 139), podle něhož vysokou míru mimomanželské porodnosti vykazovalo na českém území tradičně německé obyvatelstvo. Proto můžeme ve statistikách na počátku 50. let zaznamenat oproti předchozím dekadám jistý pokles mimomanželské porodnosti. Druhým významným důvodem vzniku tohoto typu rodin byl rozvod rodičů. Vysoká rozvodovost má v českém kontextu dlouhou „historii“ a táhne se až do 50. let, kdy byl proces zjednodušen. Tehdy však byl sociální vědci interpretován spíše v pozitivním smyslu jako akt, který umožňoval opravdové osvobození jedince od („buržoazního“) sňatku, nejspíš uzavřeného kvůli majetku. Brzy převážil střizlivější pohled.

Klíčový význam této kapitoly tkví v tom, že ukazuje, jak svízelná situace současných osamělých matek dnes je. Od 50. let lze bez nadsázky hovořit o nejmarkantnějším zhoršení. Jak podotýká autorka, od 90. let mají osamělé matky stále větší problém se uživit, k tomu musí řešit nedostatek jeslí a školek, nárůst cen a nákladů. Ekonomické znevýhodnění dále umocňuje marginalizace osamělých matek na trhu práce, kde je jejich mateřství vnímáno jako silný handicap. Podpora sociálního státu přitom stále markantněji slábne. Oproti očekávání tyto rodiny dnes nemají žádné zvláštní sociální a finanční výhody (s. 158). Mnohé rodiny se tak doslova potácejí na prahu chudoby a osamělé matky na hranici vyčerpání. Jak však autorka podotýká, není v soběmenší moci těchto žen, aby bojovaly za zlepšení své situace politickou cestou. Přitom zde není žádná občanská iniciativa či organizace, která by upozorňovala na jejich svízelnou situaci, hájila jejich zájmy a prosazovala změny v systému státní finanční podpory.

Kniha zabývající se otázkou občanství nemůže opominout etnické menšiny, které často musí překonávat největší překážky při jeho uplatňování. Té největší v České republice, již jsou Romové, se věnuje Kateřina Pulkrábková v páté kapitole. Autorka v ní ukazuje, jak se během komunistické-

ho režimu i po něm proměňoval přístup českého (respektive československého) státu k této etnické skupině, a stejně tak, jak byl touto politikou ovlivňován i samotný přístup Romů ke státním institucím. Hlavní problém v přístupu komunistického režimu k Romům spočíval v tom, že je nepožímal jako odlišnou etnickou či národní skupinu, ale její kulturní a sociální odlišnosti vykládal jako znaky „sociální nepřizpůsobivosti“. Není překvapivé, že právě za těmito restrikcemi, jež měly dotyčné napravit, stojí silná nedůvěra Romů ke státním institucím.

Autorka se také věnuje situaci Romů na trhu práce a podává důkazy o tom, jak zhoršení jejich životních podmínek vrhá mnoho z nich do bludného kruhu sociálního vyloučení. Dá se říci, že to je antitezí plnohodnotného sociálního občanství, neboť vede spíše k utužení nezájmu o dění v občanské společnosti než k participaci v ní. Ne všichni Romové jsou však apatičtí, upozorňuje autorka. Existují zde určité skupiny, které se snaží situaci zvrátit. Nově se občanské aktivity chápou i mladé romské ženy. A mají na co navazovat. V této souvislosti není bez zajímavosti, že první romské občanské sdružení vzniklo již v 60. letech, avšak v období normalizace bylo spolu s jinými organizacemi zakázáno (s. 181).

Poslední, šestá kapitola Yany Leontiyevy a Michaely Vojtkové se věnuje cizincům a jejich pozici v českém sociálním systému. Autorky se soustředí především na integraci cizinců do několika klíčových institucí, jež určují jejich socioekonomický status, životní příležitosti i možnosti uspokojení základních potřeb, a svou analýzu dokreslují i na příkladech ze života. Historické ohlédnutí do komunistického období, kdy byli migranti v podstatě segregováni od české populace do ghett, v nichž podléhali důkladné kontrole československého státu, přináší také zajímavé porovnání se současným stavem. „Neviditelnost“ migrantů v dobách komunistického režimu kontrastuje s počtem cizinců, které lidé potkávají na ulicích dnes. Co se týče jejich počtu, mnoho lidí může mít v součas-

ment). Zjistila, že v základní mzdě neexistují genderové rozdíly a že zastoupení žen na katedrách či fakultách neovlivňuje mzdové rozdíly mezi pohlavími. Za druhé, že šance žen získat příplatek na katedrách či fakultách, kde je jejich zastoupení vyšší, je nižší. A za třetí, pokud již žena příplatek získá, v jeho hodnotě ve srovnání s mužskými kolegy není rozdíl. Pro udělení příplatků nejsou žádná jasná pravidla, lidé často nevědí, že je možné příplatek získat, a tudíž jde o oblast, kde je velká míra netransparentnosti a možnosti osobního ovlivňování.

Birgit Erbe se ve svém příspěvku věnovala genderovému rozpočtování (gender budgeting) na základě předpokladu, že orientace na výkon obsažená v novém veřejném managementu (New Public Management) je dobrým počátečním bodem pro genderové rozpočtování, neboť je nutné se dohodnout na cílech a výkonu; k alokaci prostředků dochází na základě výkonu, zavádí se obchodní výkaznické systémy a dochází k monitoringu a kontrole. V rámci diskuse k tomuto příspěvku zaznělo, že od roku 2013 bude v Rakousku platit ústavní povinnost vykonávat genderové rozpočtování v orgánech veřejné správy.¹

Třetí sekce – Stereotypy a identity – nabídla celkem pět příspěvků. Jako první vystoupila předsedající dr. Flavia Zucco a představila výstupy stejnojmenné části analýzy *Meta-analysis of gender and science research*. Dosavadní výzkum se podle ní zabýval především otázkami vrozených schopností a dovedností dívek a chlapců, které mají vysvětlovat rozdílné výsledky především v matematice a přírodních vědách. I když tyto práce zdůrazňují psychosociální a sociokulturní faktory, které ovlivňují výsledný výkon, přesto mají tendenci snižovat schopnosti žen a tvrdí, že jsou zde biologicky determinované rozdíly ve schopnostech žen a mužů. Přitom samotná data ukazují, že takové závěry nemají žádné opodstatnění, a studie tak slouží spíše tradiční ideologii biologického determinismu. Rozdíly ve skupinách žen a mužů jsou totiž větší než rozdíly mezi pohlavími a nejsou s to vysvětlit různé dráhy žen a mužů v SET oborech (přírodní vědy, inženýrství a technické vědy). Je třeba sledovat také sociální determinanty a rozhodování jednotlivců, stejně

né době pocít, že Česká republika začíná rapidně dohánět západní Evropu. Uvedené údaje však dosvědčují, že podíl cizinců v ČR je ve srovnání se Západem stále zhruba poloviční. Zajímavé je však srovnání s ostatními zeměmi střední Evropy. Z něho totiž vyplývá, že podíl cizinců v České republice je nejméně dvakrát tak velký jako v další zemi s největším podílem cizinců ve střední Evropě, kterou je Maďarsko.

Jako socioložka, do jejíhož výzkumného zorného úhlu patří i otázka občanství a péče, považuji předkládanou knihu za významný příspěvek k současnému bádání v této oblasti. Neznám jinou knihu zaměřující se na český kontext, která by takto přehledně mapovala a analyzovala současný i historický institucionální kontext obklopující poskytování péče (a především péče o děti). Kniha nám umožňuje vidět nejen odlišnosti mezi současností a komunistickou minulostí, ale především ukazuje na kontinuitu a podobnosti mezi oběma obdobími. Reviduje také mnohé mylné předpoklady, které panují o sociálních státech obou politických a ekonomických režimů. Tato studie tak vychází vstříc nejen domácím vědcům, které zajímá proměna institucionálního kontextu péče a téma občanství, ale odpovídá i na mezinárodní snahy, jež usilují o zmapování různých institucionálních kontextů péče napříč Evropou. A nejde jen o vědce sdružené v projektu FEMCIT (viz současné akce COST).

Za výjimečně zajímavou a potřebnou považuji osobně zejména kapitulu třetí, neboť ta nabízí kritický pohled na současné uspořádání péče s odkazem na situaci v minulém politickém režimu. Kapitola pátá podle mého názoru vzbudí další diskuse, přičemž v ní nacházím nejméně dva body, které je mohou vyvolat. Ten první se váže k odkazu romistiky, etnologie a etnografie a jejich příspěvku do balíku vědění o genderových vztazích v dnešních romských rodinách a komunitách, jímž české sociální vědy dnes disponují. V této souvislosti se diskuse pravděpodobně dotkne i termínu „ethno-methodological studies“, který autorka pro popis těchto tří vědeckých disciplín zvolila a který působí nejasně (s. 173). Druhý bod představuje příčinný vztah mezi socioekonomickým statusem romských rodin a jejich porodností (s. 191).

Nejen kapitola o romské minoritě, ale celá kniha vyzdvihuje jednu zásadní okolnost, která by měla angažovanou akademickou obec značně rmoutit. Ukazuje totiž, že ženy, jež jsou v České republice marginalizovány nejvíce, ať již jde o osamělé matky či romské ženy, nemají ve veřejném a politickém prostoru skutečné zastání. Tato kniha zviditelňuje překážky, kterým musí tyto ženy čelit. A tím podle mého soudu jednoznačně vyzývá k jejich odstranění, jež se musí stát důležitým bodem v agendě české ženské lobby.

AMBIVALENTNÍ MNOHOTVÁRNOST GENDEROVÉ ROVNOSTI /

MARTINA KAMPICHLER

VERLOO, M. (ED.). 2007. *MULTIPLE MEANINGS OF GENDER EQUALITY.*

A CRITICAL FRAME ANALYSIS OF GENDER POLICIES IN EUROPE. BUDAPEST, NEW YORK: CENTRAL EUROPEAN UNIVERSITY PRESS.

Sborník *Multiple Meanings of Gender Equality* vznikl v rámci projektu „MAGEEQ: Policy frames and implementation problems: the case of gender mainstreaming“, který byl

v letech 2003–2005 financován Evropskou unií (EU) v rámci Pátého rámcového programu Evropské komise. Prezentuje výsledky tohoto mezinárodního projektu, do kterého byly

jako metodologie výzkumů, jejichž pomocí se k takovým výsledkům dochází. Navíc, i když jsou kognitivní schopnosti předpokladem úspěšné kariéry, nejsou vším. Další významný tematický okruh dosavadního bádání v této oblasti se zaměřil na stereotypy a jejich vliv na individuum během socializace. Snižování výkonu žen/dívek, nižší míra podpory ze strany rodičů a vyučujících vede ke sníženému sebehodnocení a motivaci. Navíc je věda líčena jako oblast, která vykazuje a vyžaduje typicky stereotypní maskulinní vlastnosti, to vše pak ovlivňuje výběr kariérních drah dívek a mužů. Zucco své vystoupení uzavřela s tím, že většina dosud provedených výzkumů se zaměřuje převážně na ženy, zatímco muže nechává stranou, výzkumy schopností dívek a chlapců byly dosud doménou psychologie a angloamerických zemí, je proto čas, aby se na toto téma zaměřily i další vědní disciplíny a byly do něj zahrnuty i další země. Je také třeba podpořit kritický výzkum metodologií projektů.

Aiste Uroniene ve svém příspěvku „Teenagers Images of the Female Scientist in Technological and Physical Science“ představila kvantitativní studii provedenou na populaci litevských 16letých až 17letých dětí. Respondenti/ky byli/y požádáni/y, aby napsali/y, jak si představují vědce a vědkyni. Celkem se objevily čtyři typy zobrazování vědkyň: 1. atraktivní a kompetentní, 2. neatraktivní, 3. sexuálně vyzývavá vědkyně a 4. neutrálně působící vědkyně. Chlapci přitom měli podstatně silnější tendenci vnímat vědkyně stereotypně, zatímco dívky je vnímaly neutrálně nebo až v pozitivním smyslu idealizovaně.

Inge Bleijenberg představila výzkum zaměřený na představy o ideálním vědeckém pracovníkovi a vědecké pracovníci mezi šesti nizozemskými děkany z oblasti tzv. tvrdých i měkkých věd. Autorky studie zjistily, že v obou skupinách dochází k tomu, že jsou ženy konstruovány jako jiné („othering“ women) a odlišné od normy. Mezi univerzitami jsou shodné názory na ideálního pracovníka, co se týče vědy jako všudypřítomného poslání, které vyžaduje plnou pozornost člověka. Paradoxně mají představy o ideálním akademiko-